

למה הפכה לנציב מלח ולא לפלפל שחור? הסיפור המוזר של אשת לוט

דרשה לפרשת וירא

נשיא ארצות הברית נכנס להסתפר. המלאכה נגמרה והוא הוציא ארנקו לשלם, אבל הספר סירב לקחת כסף. "לכבוד עבורי לספר את נשיא ארצות הברית של אמריקה". למחרת הגיע הספר לעבודה ומצא זר פרחים בכניסה: "תודה שכיבדת אותי, הנשיא".

אחרי כמה ימים הגיע ראש ממשלת אנגליה להסתפר. בסוף התהליך הוציא ארנקו לשלם והספר סירב לקחת. "לכבוד הוא לי לספר את ראש ממשלת אנגליה". למחרת הגיע הספר לעבודה ומצא זר פרחים בכניסה, "תודה שכיבדת אותי, ראש הממשלה".

אחרי כמה ימים הגיע ראש ממשלת ישראל להסתפר. הספר הכריז שאינו לוקח כסף מראש ממשלת ישראל. למחרת הגיע הספר לעבודה ומצא 119 חברי כנסת ממתנים להסתפר...

זה אחד הסיפורים הכואבים והמשונים בתורה, שמחייב בירור רציני: העונש החמור שניתן לאשת לוט, להפוך מאדם חי לנציב מלח קפוא שעומד על מקומו אלפי שנים.

סדום הייתה ארץ השפע והברכה הבלתי מוגבלים. סוג של כוויית, נורבגיה או קליפורניה של ימיהם. אדמה מבורכת במרבצי טבע של אבנים טובות, אנרגיה, מינרלים, מתכות וחקלאות שהקנו לתושבי העיר עושר עצום. אבל תושבי סדום חיו בפחד מפני האורחים שיחדרו להם לארמונות. תושבים חדשים ירצו לגור ביניהם ויגזלו את העושר. גלים של עניים יבואו לבקש צדקה ולא יעזבו.

הפתרון היה קיצוני ואכזרי (גמרא סנהדרין קט,א): "נשכח תורת רגל מארצנו". נסגור לחלוטין את העיר בפני אורחים. סדרת חוקים אסרה כניסה חד פעמית לאורחים נוטים ללון, וקל וחומר שאסור היה להעניק אוכל לעני שהסתובב בין הבתים. אורחים שנכנסו לעיר, הומתו במיתות משונות וכך הושתו עונשים על תושבים שליבם נשבר נוכח עני שחדר לעיר.

הגמרא מתארת את הדרכים האכזריות כדי להשכיח אורח מהעיר: "הייתה לאנשי סדום מיטה שהיו מלינים עליה אורחים. כאשר היה האורח ארוך מהמיטה – חותכים את רגליו, וכשהיה קצר מהמיטה – מותחים את רגליו עד שאבריו מתפרקים. כאשר בא עני לסדום – נתן כל אחד מטבע שהיה כתוב עליו שם הנותן, ולחם לא היו מוכרים לו וכשהיה מת מהרעב – היה נוטל כל אחד המטבע שנתן לו".

הרשע הגיע לשיא בצרחה מחרידה של נערה מתושבות העיר. כך אומר הקב"ה בפרשתנו: "ארדה נא ואראה **הכצעקתה** הבאה אלי עשו כלה" והגמרא מבארת מי הייתה אותה צועקת: פעם הגיע עני לעיר ולתדהמת אנשי סדום, לא מת מרעב. הם היו רגילים שתוך יומיים הוא גווע למוות והפעם קרה נס והוא החזיק מעמד. היה ברור שמישהו חוטא בחוקי העיר ונותן לו לחם.

אחרי מעקב גילו נערה שהייתה יוצאת לשאוב מים עם כדה ובתחתית הכד הדביקה פרוסת לחם עבורו. אנשי הרשע מרחו גופה בדבש והניחו אותה על חומת העיר ובאו הדבורים ועקצו אותה למוות. צעקת הנערה עלתה השמימה וזעזעה את הקב"ה ובית דינו והוחלט לעקור את הרוע מהשורש.

אבל לפני שסדום מושמדת, נדרש למלט ממנה את לוט ומשפחתו. לוט נשא קרבת משפחה כפולה לאברהם: הוא היה בן הרן אחי אברהם וגם אחיה של שרה, שהייתה אף היא בת הרן. כך שהוא היה הן אחיין והן גיס של אברהם. אולם לוט היה שונה מאוד מאברהם אבינו, הוא היה טיפוס חלש אופי ותאב בצע והרגיש בנוח בין הסדומאים. אשתו הייתה בת סדום והם התקבלו אל העיר. הוא טיפס בסולם הדרגות והפך להיות השופט של סדום, בבחינת הבורר של המאפיה.

בכל זאת, ה' זוכר ללוט את זכות משפחתו ושולח שני מלאכים למלטו לפני הקטסטרופה. לוט יוצא בבהלה עם אשתו ובנותיו, כשמאחוריו נוחת ענן אדיר של אש וגופרית על העיר. לפתע מתרחש אסון:

המלאך מצווה אותם לא להביט אחורה ורק לרוץ קדימה ליציאה מהעיר. אבל אשת לוט לא שולטת בגעגועיה לעיר הולדתה והיא מסתובבת אחורה בבעתה לראות האש. היא הופכת מיד לנציב מלח.

הגמרא מפרשת את הדברים כפשוטם: היא הפכה מאדם חי לתל מלח דומם, שניצב עד היום הזה. הגמרא קובעת שתי ברכות למי שיסתובב באזור סדום ויראה את נציב המלח (ברכות נד, א): "הרואה אשתו של לוט, מברך שתי ברכות: עליה אומר דיין האמת ועל לוט אומר זוכר הצדיקים".

בקרב החוקרים וההיסטוריונים יש דעות שונות היכן עומד נציב המלח באזור הר סדום וים המלח של ימינו (ראו ויקיפדיה 'אשת לוט'). למעשה, איננו יודעים לזהות את המקום באופן סופי ולכן איננו מברכים בראיית המקום. אבל מרתק לחשוב שנציב המלח הוא אחד האירועים היחידים מתקופת התנ"ך, שנשאר עומד עד היום כעדות אילמת למה שקרה. ברור כי הסיפור נושא מסר נצחי שמוכרחים לדון ולהתעמק בו.

השאלה הפשוטה היא: מה פתאום עונש מחריד ומוזר של להפוך לנציב מלח?

רש"י כותב שאשת לוט חטאה במלח ולכן נענשה במלח. לוט שבא מביתו של אברהם אבינו, המארח הגדול, ניסה לשכנע אותה לתבל במלח את האוכל של המלאכים שבאו להתארח אצלם ואילו היא תקפה אותו שלא ינהיג כאן מנהג רע כזה. אולם הדברים צריכים ביאור: הרי כשם שסירבה לתת מלח, מן הסתם סירבה לתת גם שמן זית ופלפל שחור ולמה לא הפכה לתבלין כזה?

רבי יוסף בכור שור, ממפרשי התורה הראשונים אומר כי ההפיכה למלח הייתה חלק מעונש העיר. בפרשת נצבים נאמר: "גפרית ומלח שרפה כל ארצה ... **כמהפכת סדם ועמרה** אדמה וצביים אשר הפך ה' באפו ובחמתו". הפיכת סדום הייתה מעורבת במלח שירד מהשמים עם הגפרית או שחום האש אידה את המים באזור ונשאר מהם רק המלח. אכן אפשר לראות שבאותו אזור נוצר ים המלח הקיים עד היום. לכן אשת לוט שהביטה לאחוריה והוכיחה כי היא חלק מהם - נענשה כמותם.

אבל גם זה צריך ביאור: הרי התורה לא הזכירה כאן ירידת מלח כחלק מעונש העיר?

הכלי יקר אומר המצאה מבריקה, שמשקפת היטב את התפיסה של הרבי בנושא מתן צדקה וחסד (שמעתי את הרעיון מידידי השליח, הרב אלי וולף והתודה נתונה לו).

הוויכוח בין לוט ואשתו על מתן המלח לאורחים, היה הרבה יותר ממלח. זה שיקף סערת נפש אדירה שמתחוללת בתוך הלב של כולנו: **האם צדקה היא הוצאה או הכנסה? האם צדקה מחסרת את הממון או מעשירה אותו?**

לוט רצה לתת למלאכים מלח, משום שטען שצדקה היא כמו מלח. אמנם הנתינה כשלעצמה מרה כמו המלח, היא ממעיטה את הנכסים וגורמת צביטה בלב. אבל המלח מעשיר את המאכל שהוא מוכנס אליו. וכך הנתינה משביחה ומעשירה את הנכסים ומכניסה בהם ברכה מהשמים.

כך מספרת הגמרא (כתובות 10, א) על סגולת הצדקה שדומה למלח: אלו היו הימים הקשים שאחרי החורבן השני ורבן יוחנן בן זכאי רכב בראש תלמידיהו על החמור. פתאום ראו נערה יהודייה אומללה, שירדה עד הדיוטא הנמוכה: היא ליקטה שעורים מבין גללי בהמות של ערביים כדי לשרוד את הרעב. אמרה לו: רבי פרנסני ... בת נקדימון בן גוריון אני. רבן יוחנן בן זכאי נדהם. הוא סידר לה בזמנו את הקידושין וזכר כיצד אביה - המיליארדר של ירושלים - התחייב לכתובתה מיליון דינרי זהב וכעת התגלגלה לרמה שאין נמוכה ממנה.

שאל אותה: "בתי, ממון של בית אביך להיכן הלך? אמרה לו: "רבי, הרי היו מושלים משל בירושלים, 'מלח ממון - חסר'. בירושלים אמרו שמי שרוצה למלוח את ממונו - לתבל ולהעשיר אותו - צריך להחסיר ממנו לצדקה, ואילו אבא לא נתן כראוי לאדם במדרגתו ואיבד רכושו.

סוד הצדקה הוא בכך, שהנתינה היא קיום השליחות של הקב"ה. הוא החותך חיים לכל חי ואמור לתת לכל נצרך או נזקק את מזונו. לכן לתת לעני את מחסורו, זה להיות הידיים של הקב"ה ולתת את

הצדקה למי שהיא צריכה להגיע אליו מהשמיים. ואין עסקה יותר טובה מאשר להיות **השותף של האלוקים**. הבנקאי של הקב"ה. מי שמבצע את שליחותו של מקום – מקבל מהקב"ה עוד ועוד כסף, כדי שיוכל יותר ויותר להעביר בשמו לנזקקים ולנצרכים.

זאת הייתה הטענה של לוט, אבל אשתו חלקה עליו. היא זלזלה בתיאוריה ולא האמינה בה. היא הרגישה רק את החלק המר של המלח – את ההוצאה וההפסד – ואילו את הרווח העתידי, עוד לא ראתה. [האמת היא שזה הבדל בין הרגל חיובי לשלילי בכלל: הרגל שלילי מעניק תוצאות מיידיות, בעוד שהרגל חיובי הוא השקעה לטווח ארוך שנושאת פירות בעתיד. לאכול פיצה מעניק הנאה מיידית, ואילו לצאת להליכה כדי להוריד את הקלוריות של הפיצה, מעניק תמורה רק אחרי שבועיים...].

לכן הקב"ה הפך אותה למלח ומשאיר את הסמל קיים עד היום, כדי להזכיר את הדמיון בין המלח לנתינה. אנשי סדום טעו בהבנת מהות הצדקה. כשם שהמלח מעשיר את המאכל, ככה לא מפסידים מצדקה. אנחנו לא לוקחים את הכסף של הילדים שלנו, אלא להיפך מתבלים אותו בתבלין מהשמיים שמספק פירות מדהימים.

למה הדבר דומה? מעשה בבעל חנות בגדים ברחוב אלנבי בתל אביב, שהקפיד על מתן מעשר. בכל סוף חודש היה ממחר בעצמו ומעביר את כספי המעשר לנזקקים. הוא ראה ברכה וקנה גם את החנות הסמוכה וגם את זו שלידה, ואחר כך את החברה שמייצרת את החליפות ואת החברה שמייבאת את חליפות היוקרה מאיטליה וכל הזמן הקפיד על המעשר.

במשך הזמן הוא התעשר בממדים אדירים והפך לטייקון, ואז כספי המעשר החלו לעמוד על שש ושבע אפסים והיה קשה לו לוותר. הוא החל לבצע 'תכנוני מעשר' במטרה להוריד את הסכום.

חלף הזמן וגלגל חוזר בעולם. הוא עשה כמה טעויות עסקיות ואיבד חלק גדול מרכושו. הוא הלך להתיעץ עם הרב שלו להבין מה קרה. אמר הרב: "הקב"ה צריך לפרנס את העניים, לכן הוא מחפש בנקאים טובים כדי שיהיו שלוחיו לפרנס את הנזקקים. הקב"ה זיהה אותך כבנקאי מעולה ואכן הגדיל והגדיל את ההצלחה שלך, כדי שתעביר הלאה בשמו את המעשר למי שצריך. ואולם בזמן האחרון החלת למעול באמון שלו ולכן הוא מצא בנקאים אחרים, יותר ישרים ממך..."

הנה סיפור מדויק (שמעתי מידידי השליח הרב זלמן וישצקי, ששמע מפי בעל המעשה): רגע לפני המהפכה האיסלמית באיראן בסוף שנות השבעים, היו יהודים רבים שברחו והצילו את עצמם ורכושם. רבים מהם אנשים מכובדים, בעלי נימוסים וגינוני הדר אצילי, שהבעל קורא לרעייתו 'גברת' והיא מחזירה לו 'אדון', אנשים נשואי פנים שמודעים לעצמם ולעושרם.

מעשה באחד מהם שעבר למילאנו וביסס עסקי יהלומים. הוא הצליח מאוד, אבל בסוף שנות השמונים הסתבך עם הרשויות והעסק עמד להתמוטט. הממשלה תבעה סכומים שהיו מביאים את העסק לפשיטת רגל. כל הניסיונות המשפטיים לפתור את הבעיה לא צלחו ותחתיהם נפערה תהום.

הוא שפך את לבו בפני הרב משה לאזאר, משלוחי הרבי הוותיקים למילאנו והרב הציע לו לשתף את הרבי בצרה שעוברת עליו. הוא שלח פקס לניו יורק וקיווה לטוב. אחרי כמה שבועות הגיעה מעטפה בדואר אוויר ובתוכה צ'ק של הרבי על סך \$1000. הוא לא ידע מה לעשות עם הצ'ק. בדרך כלל הוא הגביר ששולח כסף לרבי והנה עכשיו התהפכו היוצרות...

פתאום נפלה לו ההבנה: הרבי רוצה להשקיע בעסק שלו ולהפוך להיות שותף אתו ואז תשרה בו הברכה הנסית מהשמיים. כל רגע היה קריטי. הוא פרץ לחדרה של המזכירה ודרש לרוץ לבנק ולהפקיד מיד את הצ'ק. היא אמרה: "אדון, זה צ'ק דולרי והחשבון שלנו איטלקי. זה לפחות כמה ימים עד שהבנק יקבל אישור מחו"ל לתוקף הצ'ק ואחר כך זמן ההמרה ללירטות וכו'". הוא נעשה תקיף: "גברתי, את מקבלת משכורת פי שלוש מהמשכורת הממוצעת במשק. רוצי לבנק ותדאגי שהצ'ק יופקד מיד". היא מיהרה לבנק, לחצה על המנהל לקצר את הדרך והצ'ק נכנס לחשבון.

זמן קצר אחר כך נכנס למשרד עורך דין וראה שפניהם שפופות. הוא התעניין מה קרה והם סיפרו. הוא הציע כמה הצעות לפתרון - לא משהו חדשני שעוד לא שמעו עליו, אבל הביטחון העצמי שלו גרם לתת בו אמון. הוא הצליח במלאכתו, הגיע להסדר תשלומים ארוך עם המדינה והבעיה נפתרה.

הרבי מבאר נקודה דומה. המשנה באבות אומרת: "ארבע מידות באדם ... האומר שלי שלך ושליך שליך – חסיד, שליך שלי ושלי שלי – רשע". וכמובן, האפשרות האחרונה תמוהה מאוד: "האומר שלי שלי ושליך שלי רשע". הרי מדובר באדם מנוול ומושחת שלא בוחל באמצעים וגוזל וחומס הכול לעצמו, ומה פתאום להביאו כחלק מ"ארבע מידות באדם"? כאילו מדובר בגישה נורמטיבית שהיא אחת מהשיטות הכלכליות המקובלות?

אלא המשנה מדייקת בלשונה: "**האומר** ... שלי שלי ושליך שלי". מדובר על אדם שרק אומר ותוהה לעצמו בהרהורים מהסוג הזה. הוא אדם טוב שפותח כיסו לעניים, אבל מרגיש ש"שליך שלי". כאילו העניים לקחו ממנו את מה ששייך לו והיה יכול להישמר לבני ביתו.

בחשיבה עדינה של פרקי אבות, שהם "מילי דחסידותא", הוא נחשב רשע. שכן הצדקה אינה לוקחת כלום מהעשיר ואדרבה היא חסד מהשמיים להופכו לנציגו האישי של הקב"ה עלי אדמות.

נסיים בתובנה יפה: ההשוואה בין הצדקה למלח, מייצרת מסקנה מעשית מעניינת: **המעלה של נתינות קטנות רבות על נתינה אחת גדולה**. המלח עובד כשמצדדים אותו ולא כשמרכזים אותו. כשבזקים ממנו מעט בסלט, מעט בדגים, מעט במרק וכן הלאה. וכך הרבי עודד תמיד לתת נתינות רבות בכל יום ויום ולא פעם בשנה נתינה אחת גדולה.

למשל (אגרות קודש יז עמוד רפט): "במה שכותב אודות מצב הפרנסה הדחוק של אביו שי', בודאי יש לו כמה מכירים וידידים במקום דירתו ויתיעץ עמהם איזה ענין של פרנסה מתאים במצב דעתה, אלא שביחד עם זה יעשה ענינים המוסיפים בהצלחת ה' יתברך וברכתו, וכוונתי על עצת חז"ל 'מלח ממון חסר', להרבות בצדקה ולחלק את הסכום בפעמים רבות".

הובטחנו 'גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה', ופיזור הנתינה יביא לקיבוץ נדחי ישראל בקרוב ממש.

**כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל**

**ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב**